Djalalov. B. B.
Farg‘ona davlat universiteti maktabgacha ta’lim kafedrasi mudiri,
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tojiboyeva. O. M.
Farg‘ona davlat universiteti
Pedagogika tarixi va nazariyasi mutaxassisligi 2-bosqich magistri

TALABALARNING REFLEKSIV KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHDA ETNOPEDAGOGIK RESURSLARNING O‘RNI

Annotatsiya *Ushbu maqolaning maqsadi talabalarning refleksiv kompetentligini shakllantirishda etnopedagogik resurslardan samarali foydalanishning nazariy va amaliy asoslarini aniqlashdan iborat. Tadqiqotda tahlil, taqqoslash, kuzatish va pedagogik tajriba metodlaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, etnopedagogik qadriyatlar asosida tashkil etilgan o‘quv jarayonida talabalar o‘z-o‘zini anglash, tahlil qilish, baholash va o‘z ustida ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, milliy an’ana va urf-odatlarga tayangan holda olib borilgan faoliyat talabalarning kasbiy o‘sish motivatsiyasini, refleksiv fikrlashini va pedagogik madaniyatini mustahkamlaydi. Xulosa sifatida, etnopedagogik resurslardan foydalanish ta’limda refleksiv kompetentlikni shakllantirishning samarali vositasi ekanligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.*

Kalit so‘zlar: *refleksiv kompetentlik, etnopedagogika, milliy qadriyatlar, o‘z-o‘zini anglash, refleksiya, kasbiy o‘sish, pedagogik madaniyat, innovatsion yondashuv, ma’naviyat, an’ana.*

Аннотация *Цель данного исследования определить теоретические и практические основы формирования рефлексивной компетентности студентов на основе этнопедагогических ресурсов. В исследовании применялись методы анализа, сравнения, наблюдения и педагогического эксперимента. Результаты показали, что использование этнопедагогических ценностей способствует развитию у студентов навыков самопознания, самоанализа и самосовершенствования. Основанное на национальных традициях обучение повышает мотивацию профессионального роста, развивает рефлексивное мышление и педагогическую культуру. В заключение обосновано, что этнопедагогический подход является эффективным средством формирования рефлексивной компетентности в образовательном процессе.*

Ключевые слова: *рефлексивная компетентность, этнопедагогика, национальные ценности, самопознание, рефлексия, профессиональный рост, педагогическая культура, инновационный подход, духовность, традиции.*

Annotation *The purpose of this study is to identify the theoretical and practical foundations for developing students’ reflective competence through ethnopedagogical resources. The research employed analysis, comparison, observation, and pedagogical experiment methods. The results revealed that the use of ethnopedagogical values fosters students’ abilities for self-awareness, self-*

analysis, and continuous improvement. Learning activities based on national traditions enhance students’ professional growth motivation, reflective thinking, and pedagogical culture. In conclusion, the study substantiates that ethnopedagogical resources serve as an effective pedagogical tool for fostering reflective competence in higher education.

Keywords*: reflective competence, ethnopedagogy, national values, self-awareness, reflection, professional growth, pedagogical culture, innovative approach, spirituality, traditions.*

Zamonaviy ta’lim tizimida talabalarning faqat bilim, ko‘nikma va malakalarini emas, balki ularning refleksiv kompetentligini ya’ni o‘z faoliyati, xatti-harakatlari, qaror va qadriyatlarini tahlil qilish, ularga tanqidiy yondashish hamda baholay olish qobiliyatini shakllantirish dolzarb masalaga aylanmoqda. Refleksiv kompetentlik shaxsning o‘z-o‘zini anglash, o‘zini boshqarish, faoliyat jarayonida yuzaga keladigan muammolarni tahlil qilish, o‘z harakatlarini ongli ravishda baholash va doimiy ravishda o‘z ustida ishlashga intilish kabi sifatlarini rivojlantiradi. Bunday kompetentlik kasbiy shakllanishning ajralmas qismi bo‘lib, o‘qituvchi va talaba shaxsining barkamolligini belgilovchi muhim mezon sifatida qaraladi.

Refleksiv kompetentlikni shakllantirish jarayonida etnopedagogik resurslarning o‘rni beqiyosdir. Chunki etnopedagogika insonning shaxsiy rivojlanishini xalqning asrlar davomida shakllangan madaniy-tarbiyaviy tajribasi, urf-odatlari, marosimlari, qadriyatlari va og‘zaki ijodi bilan uyg‘unlashtirishni nazarda tutadi. Ushbu yondashuv talabalarda o‘z milliy ildizlariga hurmat, o‘zligini anglash, ma’naviy barqarorlik va ijtimoiy mas’uliyat hissini shakllantirishga xizmat qiladi.

Etnopedagogik resurslardan foydalanish talabalarga milliy madaniyat, tarixiy tajriba va xalq donoligidan o‘rnak olish imkonini beradi. Bu esa o‘z navbatida ularning refleksiv faoliyatini faollashtiradi, mustaqil fikrlash, o‘z qarashlarini asoslash, xatolarini tahlil qilish va o‘zini baholash madaniyatini rivojlantiradi.

Shu bois talabalarning refleksiv kompetentligini rivojlantirishda etnopedagogik yondashuvni metodik jihatdan to‘g‘ri qo‘llash zamonaviy ta’lim tizimining ustuvor vazifalaridan biridir. U nafaqat shaxsiy o‘sish va kasbiy yetuklikni ta’minlaydi, balki milliy o‘zlikni anglash, ma’naviy mustahkamlik va axloqiy barqarorlikni ham rivojlantiradi.

Talabalarning refleksiv kompetentligini rivojlantirishda etnopedagogik resurslar katta ahamiyatga ega. Etnopedagogika xalqning tarixi, madaniyati, urf-odatlari, qadriyatlari va donoligi asosida shakllangan ta’limiy va tarbiyaviy tajribani o‘z ichiga oladi. Shu orqali, talaba o‘zining shaxsiy, milliy va madaniy o‘zligini anglashga, o‘zligini tanishga va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga o‘rgatiladi. Etnopedagogik resurslar orqali, talaba o‘ziga va jamiyatga qarata mas’uliyat hissi, o‘z-o‘zini tahlil qilish va baholash, axloqiy va ma’naviy qadriyatlarni chuqur tushunish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu resurslar yordamida talaba o‘zining shaxsiy tarixiy o‘rni, milliy merosi va an’analari bilan tanishadi, shu orqali ular nafaqat o‘zligini anglash, balki o‘z faoliyatini doimiy ravishda baholash, rivojlantirish va o‘zgarishga intilish motivatsiyasiga ega bo‘ladi. Etnopedagogik resurslar, ayniqsa, ma’naviy va axloqiy qadriyatlar asosida ta’lim

jarayonida harakat qilishga, o‘z xatti-harakatlarini tahlil qilish va ularni ijtimoiy va axloqiy mas’uliyat bilan bog‘lashga xizmat qiladi.

Talabalarning refleksiv kompetentligini shakllantirishda etnopedagogik resurslarni qo‘llashning metodik jihatlari ham katta ahamiyatga ega. Birinchidan, etnopedagogik resurslar orqali talabalarni milliy madaniyatga, urf-odatlarga, an’analarga hurmat va e’tibor bilan yondoshuvni shakllantirish mumkin. Bu esa, o‘z navbatida, talabaning shaxsiy rivojlanishiga, mustaqil fikrlash va o‘z-o‘zini anglash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, xalq og‘zaki ijodi, maqollar, dostonlar yoki etnografik materiallar orqali talabalarga o‘z millatining tarixiy tajribasini o‘rganish, ularga asoslangan refleksiv fikrlar tuzish imkoniyatini yaratadi. Bunday materiallar o‘quvchilarga nafaqat bilim berish, balki ularda tanqidiy tafakkur va o‘z fikrlarini ifoda etish qobiliyatini ham rivojlantiradi. Ikkinchidan, etnopedagogik resurslarning qo‘llanilishi nafaqat ta’lim jarayonida ma’naviy-axloqiy qadriyatlarni mustahkamlashga, balki talabalarda ijtimoiy faollik, jamiyatda o‘z o‘rnini anglash va bu orqali kasbiy kompetentlikni rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Talaba milliy va ijtimoiy mas’uliyatni o‘z zimmasiga olish orqali nafaqat shaxs sifatida, balki jamiyatda faol ishtirok etuvchi fuqarolar sifatida ham o‘zini baholay olish qobiliyatini rivojlantiradi.

Talabalarning refleksiv kompetentligini shakllantirishda etnopedagogik yondashuvlarning kasbiy o‘z-o‘zini rivojlantirishga ta’siri juda muhimdir. Etnopedagogik resurslar talabalarga nafaqat ma’naviy, balki kasbiy motivatsiya berishda ham katta rol o‘ynaydi. Milliy qadriyatlar va an’analar asosida talaba o‘zining kasbiy maqsadlarini anglashga va ularga erishish uchun zarur bo‘lgan refleksiv ko‘nikmalarni rivojlantirishga tayyor bo‘ladi. Ularning ishga bo‘lgan munosabati, o‘z mehnatlarini tahlil qilish va baholash, o‘z ishlari va faoliyatlari orqali o‘zini doimiy rivojlantirishga qaratilgan kuchli motivatsiyani uyg‘otadi. Shu bilan birga, etnopedagogik resurslar talabalarda o‘z-o‘zini motivatsiya qilishni faollashtiradi, chunki bu jarayon talabaning kasbiy va shaxsiy o‘sishi bilan chambarchas bog‘liqdir. Milliy qadriyatlar va xalq an’analari orqali talabalar o‘z maqsadlarini, jamiyatga qo‘shgan hissalarini va jamiyatdagi o‘z o‘rnini yaxshiroq anglashadi, bu esa ularni kasbiy muvaffaqiyatlarga erishishga rag‘batlantiradi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, talabalarning refleksiv kompetentligini shakllantirishda etnopedagogik resurslardan foydalanish zamonaviy ta’lim jarayonining ajralmas va samarali yo‘nalishidir. Etnopedagogik resurslar nafaqat bilim va ko‘nikmalarni egallashga, balki talabalarda o‘z faoliyati, xatti-harakatlari va qarorlarini tanqidiy tahlil qilish, ularni ijtimoiy va ma’naviy qadriyatlar bilan bog‘lash, o‘zini shaxs sifatida anglash va rivojlantirish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Etnopedagogik yondashuv orqali talaba o‘z milliy madaniyati va qadriyatlarini chuqur o‘rganib, ularni shaxsiy va kasbiy hayotida qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa o‘z navbatida uning refleksiv fikrlash, o‘z-o‘zini tahlil qilish, o‘z faoliyatini baholash va doimiy o‘sishga intilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shuningdek, etnopedagogik resurslar talabalarda milliy iftixor, ma’naviy mas’uliyat, insonparvarlik va kasbiy fidoyilik kabi muhim sifatlarni shakllantirishda ham beqiyos o‘rin tutadi.

Shunday qilib, ta’lim tizimida etnopedagogik yondashuvni keng joriy etish talabalarning nafaqat bilimli, balki ma’naviy barkamol, refleksiv tafakkurga ega, kasbiy jihatdan yetuk va jamiyatda faol pozitsiyaga ega shaxs sifatida shakllanishini ta’minlaydi. Shu sababli, kelgusida pedagogik jarayonlarda etnopedagogik resurslardan foydalanish bo‘yicha metodik tavsiyalarni ishlab chiqish va ularni ta’lim amaliyotiga tatbiq etish muhim ilmiy-amaliy vazifa bo‘lib qoladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abdullayeva M. Etnopedagogika asoslari va milliy qadriyatlar tizimi. – T.: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2021. – B. 212.
2. Hasanov B. Talabalarda refleksiv kompetentligini shakllantirishning nazariy asoslari. – T.: Fan va texnologiya, 2020. – B. 180.
3. Karimova D. Pedagogik refleksiya: mohiyati, shakllanish bosqichlari va rivojlantirish texnologiyasi. – T.: TDPU nashriyoti, 2019. – B. 156.
4. Mavlonova R., To‘raeva Z. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – T.: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2022. – B. 240.
5. Salomova N. Etnopedagogik yondashuvlar asosida ta’lim samaradorligini oshirish yo‘llari. – “Ta’lim va taraqqiyot” ilmiy jurnali, №3, 2021. – B. 44–48.
6. G‘ulomova M. Refleksiv kompetentlikni shakllantirishda milliy qadriyatlarning o‘rni. – “Pedagogika va psixologiya” jurnali, №5, 2020. – B. 27–33.
7. Dewey J. How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process. – Boston: D.C. Heath, 1933. – P. 300.